

Utvärdering av åländsk ungdomspolitik

*med beaktande av Ungdomspolitiskt program
för landskapet Åland år 2003-2005*

Ungdomspolitiska kommittén
30 september 2008

I enlighet med beslut 54 U20
Dnr: U20/08/1/4

Innehåll

Inledning	3
Sammanfattning & framtidsblick	3
Syftet med det ungdomspolitiska programmet	5
Processen - arbetet med framtagandet av programmet	5
Politiska prioriteringar och riktlinjer	6
Implementering i förvaltning	7
Landskapsnivå och kommunal nivå	8
Ekonomiska resurser	9
Ungdomsrådet.....	11
Planerade arrangemang 2003-2005	14

Bilagor

*Meddelande nr 2/2002-2003 till Ålands lagting 20 mars 2003
Ungdomspolitiskt program för landskapet Åland år 2003-2005*

Inledning

Det första, och hittills enda åländska ungdomspolitiska programmet arbetades fram under år 2001-2002 och presenterades för Ålands lagting den 20 mars 2003 (se bilaga). Det ungdomspolitiska programmet var ett nio sidor långt dokument som förutom syfte och plan för genomförande av programmet, bland annat innehöll historieskildring av den tidigare förda ungdomspolitiken på Åland, skrivningar om ungdomspolitik på nordisk och europeisk nivå, statistik, diskussion kring ungas samhällsengagemang samt en redogörelse över behoven av nya åtgärder.

Programmets livslängd fastslogs till perioden år 2003-2005. Delar av de ambitioner och målsättningar som fanns i det förra ungdomspolitiska programmet har genomförts, några inom utsatt tid andra med förskjutning. Andra idéer har testats och förkastats. Sammanfattningsvis kan man konstatera att det inte funnits resurser att genomföra de åtaganden som programmet haft i åtanke. Den utvärdering som var planerad till hösten 2005 genomfördes aldrig och de förberedelser för ett nytt program som skulle inledas samtidigt påbörjades således inte heller.

Den ungdomspolitiska kommittén som i mars 2008 fick uppdraget att arbeta fram ett nytt ungdomspolitiskt program fick även ett utvärderingsuppdrag;

I sitt arbete skall kommittén även göra en utvärdering av den förda ungdomspolitiken med beaktande av det tidigare programmet och göra en utvärdering av Ålands ungdomsråds verksamhet och roll i framtiden.

Utvärderingsuppdraget har varit en utmaning då större delen av programmet saknar mätbara mål eller indikatorer, dvs verktyg att mäta när man uppnått önskat resultat. Utvärderingsuppdraget öppnar ändå upp för diskussion och reflektion gällande programskrivningar, ungdomspolitiska målsättningar och implementering av program, vilket är viktigt både för att lära av historien, men framförallt i det kommande arbetet med att forma den åländska ungdomspolitiken.

Kommittén har genom olika metoder samlat underlag till denna utvärdering som sammanställts av kommittén sekreterare tillika ungdomskonsulent Lotta Angergård. Kommittén redovisar utvärderingen som en del i den mellanrapport som tillställs Ålands landskapsregering den 30 september 2008.

Sammanfattning & framtidssblick

Ungdomspolitiskt program för landskapet Åland var en god början, en vilja till att agera på ett för Åland relativt nytt politikområde. I denna utvärdering fokuseras dock mycket på det som inte skedde, på det som kunde ha gjorts bättre, och på de resurser som uteblev. Detta görs dels för att den ambition som programskrivarna hade inte har förverkligats, dels för att försöka ringa in vad som krävs för att ett nytt program och en ny ambition att utveckla ungdomspolitiken på Åland ska ha större chans att lyckas.

Ungdomspolitik handlar om ungdomars livssituation och villkor, och är kopplat till ungdomars möjlighet till inflytande och delaktighet. För att möjliggöra för det krävs att politiker och tjänstemän har en förståelse för vad som avses med ungas delaktighet och inflytande, och att dess syfte tydliggörs inom förvaltningen och politiken.

Det finns dock ingen färdig mall att följa för att lyckas på det ungdomspolitiska området eller implementeringen av ett program, men det finns några nycklar till möjlig framgång som ungdomspolitiska kommittén vill lyfta upp;

√ **Kännedom om programmet och dess mål**

Ett första steg mot ett förverkligande av ett ungdomspolitiskt program är att det finns en kännedom om programmet och en förståelse för dess innehåll på politisk nivå, inom förvaltningen, hos medborgarorganisationer, kommuner och hos unga. Mätbara mål för att se resultat ökar chansen för programmets genomförande, samtidigt som det skapar verktyg för uppföljning.

√ **Politiskt ledarskap och prioriteringar**

Politisk förankring och en reell vilja att förverkliga programmet genom att avsätta resurser (se vidare nästa punkt), öka kunskapen för politikområdet och att prioritera tid för dialog med unga. En ökad status på politikområdet krävs.

√ **Resurser**

Ekonomiska och personella resurser krävs för ett förverkligande. Resurserna bör både vara direkt kopplat till programmets mål och genomförande, och även ge utrymme för samarbete och samordning över sektorgränserna för att uppnå den vinst som kan göras i ett tvärsektorielt politikområde som ungdomspolitiken.

√ **Möjlighet till stöd och inspiration**

Ungdomspolitik är starkt kopplat till ungas möjlighet att påverka sin egen vardag. Här är medborgarorganisationerna, skolan och kommunerna tre viktiga aktörer jämte landskapsregeringen. För att möjliggöra ungas delaktighet behövs stöd och inspiration för att skapa/utveckla forum för ungas aktiva medborgarskap på alla nivåer.

√ **Ungdom = resurs**

Ingen är för ung för att vara med och forma det samhälle man är en del av. Ungdomars roll som brukare/användare tas allt för sällan till vara. Genom att ge unga verktyg till ett aktivt medborgarskap samt bereda plats för ungas delaktighet kan man öka kvalitén både i arrangemang för unga och i beslutsfattande, så att verksamheten och beslut blir bättre för dem som berörs.

√ **Vuxenstöd**

Vuxnas förhållningssätt är en viktig del i arbetet med att stimulera och engagera ungdomar till att vara aktiva och är en viktig del att säkerställa kontinuitet och hållbara strukturer. Vuxnas stöd måste finnas inom olika grupper och på olika nivåer; exempelvis engagemang hos vuxna politiker, lärare och skolläda som ser vinsten av att satsa pedagogiskt på ungas inflytande i vardagen och kunskap om demokratiska system samt hos ungdomsledare som stöttar och lotsar unga att hitta vägar för att genomföra sina idéer och förslag.

Syftet med det ungdomspolitiska programmet

I det ungdomspolitiska programmets syfte står det att läsa;

De unga är samhällets framtid och bör därför beaktas i politiska framtidsstrategier. Det krävs intresseväckande åtgärder från landskapsstyrelsens sida för att de unga bättre skall förstå och intressera sig för samhällsfrågor och känna ansvar för det samhälle de lever i. Av den anledningen har landskapsstyrelsen utarbetat detta program, det första i sitt slag för landskapet Åland.

Landskapsstyrelsen anser följande punkter vara de viktigaste inom ungdomspolitiken under programperioden:

- att främja ungdomarnas delaktighet och inflytande i samhällsfrågor
- att främja ungdomarnas intresse för och kunskap i samhällsfrågor

Saxat ur Ungdomspolitiskt program
för landskapet Åland 2003-2005

Syfteskrivningen i det ungdomspolitiska programmet glömmer att ungdomar är *här och nu* och inte endast i framtiden. Ambitionen att med ett vuxenperspektiv lära ungdomar hur saker och ting fungerar och på så vis få unga att känna ansvar är svårt att uppnå. Ansvar och engagemang känner man framförallt om man tas på allvar, ser resultat av sitt engagemang, får prova och testa systemet och vara med och forma möjligheter att påverka. Vuxenperspektivet lyser igenom i syfteskrivningen och även resterande programtext och viktiga vinster med att ha unga engagerade och aktiva i beslutsprocesser lyfts inte fram.

Det gäller att finnas en balans mellan att skapa forum för att lära sig systemet och forum för inflytande. Denna utmaning lyfts även upp senare i denna utvärdering, då i samband med ungdomsrådets roll. I Nordiska ministerrådets skrift *Dörren till inflytande* problematiseras kring inflytande och delaktighet i relation till kunskap om hur systemet fungerar;

Om huvudsyftet med ungdomars inflytande är att de ska lära sig det politiska systemet finns risk för att den kraft och förnyelse man hoppas på går om intet. För ungdomarna betyder det att deras möjlighet till inflytande döljs bakom en stängd dörr. Onåbar för alla som inte lärt sig den politiska kod som redan bestämts av vuxenvärlden.

Processen - arbetet med framtagandet av programmet

I beskrivningen av hur programmet arbetades fram kan utläsas att två arbetsgrupper har arbetat med utformningen. Dels en grupp där ungdomar, ungdomsledare och tjänstemän har ingått, dels en grupp av heltidspolitiker från dåvarande landskapsstyrelsen och lagtinget. I arbetet hördes olika personer och grupper för att skapa förankring och programförslaget presenterades slutligen på ett seminarium dit intresserade var inbjudna i november 2002. Det slutgiltiga programmet presenterades för lagtinget som ett meddelande i mars 2003.

Programmet ändrade form och innehåll under beredningsprocessen i och med att olika personer arbetade på innehållet. Jan-Ole Lönnblad, byråchef vid landskapsregeringens

Kulturbyrå fanns med i båda arbetsgrupperna och är den person som följt arbetet från början till slut.

Arbetsmetoden med två grupper torde ha gett en grund till förankring inom olika grupper hos unga/tjänstemän samt på den politiska nivån. Presentationen av programmet genom ett seminarium borde också ha varit en möjlig väg till förankring och kunskap om programmets intentioner. Det är dock svårt att uttala sig i frågan då ingen utvärdering av arbetsprocessen genomfördes i anslutning till att programmet färdigställts. Det är svårt att i efterhand tolka in om det redan i arbetet med programmet fanns nycklar till varför eller varför inte programmets implementering kunde genomföras.

Konstateras kan dock att arbetsprocessen har en bidragande del i hur stor del av programmets ambition som implementeras. Kännedom om programmet och dess innehåll, förståelse för dess målsättningar, insikten om behovet och förankring inom förvaltning och berörda parter är alla nycklar till att programmet används och inte blir en hyllvärmare. Vidare ses ägandeskapet, dvs möjligheten att få vara med och forma det man sedan ska ansvara för som en viktig del. Delar av de konkreta förslag som programmet innehöll lades på det nya ungdomsrådet, utan att dess medlemmar egentligen varit med och format programmet. Tanken var dock att programmet skulle vara så allmänt hållet för att låta ungdomsrådet komma med förslag till åtgärder och aktiviteter.

Vidare bör nämnas att det ungdomspolitiska programmet antogs i slutet av en mandatperiod och att en ny regering och en ny ansvarig minister tog vid ett halvår efter att programmet antagits i lagtinget. Under mandatperioden 2003-2007 ombildades regeringen i januari 2005 och en ny ansvarig minister tillträdde.¹ Tre personer har således varit ansvariga ministrar för programmets genomförande, men där den minister som varit aktiv i framtagandet endast under en kort del av programtiden innehöll ministerposten.

Politiska prioriteringar och riktlinjer

För att kunna skapa nya arenor och kanaler för ungdomars engagemang krävs att frågan om ungas inflytande och möjligheter att påverka ges en hög prioritet både på politisk- och tjänstemannanivå. När det gäller den åländska ungdomspolitiken och det ungdomspolitiska programmet har det i ord givits en relativt hög status, vilket kan läsas i handlingsprogrammen (se nedan) och även utifrån att ledamöter från dåvarande landskapsstyrelsen och lagtinget medverkade i programskrivningen.

I regeringens handlingsprogram sammanställer regeringen de prioriteringar och målsättningar för kommande regeringsperiod. I dåvarande landskapsstyrelsens handlingsprogram från 2.12.1999 redogjorde landskapsstyrelsen för ambitionen med ungdomspolitiken;

Landskapsstyrelsen skall med det snaraste utarbeta ett ungdomspolitiskt program, innehållande målsättningar, aktiviteter och investeringar. Ett projekt vars planering och projektering skall påbörjas är det s k tekniska allaktivitetscentret.

¹ Det ungdomspolitiska programmet antogs 20 mars 2003. Ett nytt lagting tillträdde sedan den 1 november 2003 och ansvarig minister Gun Karlsson lämnade över till Lars Selander. I och med regeringskrisen 2004 ombildades regeringen och Camilla Gunell tog över som utbildnings- och kulturministern fram tills lagtingsvalet 2007. Samtliga regeringar har fungerat under ledning av lantrådet Roger Nordlund.

I handlingsprogrammet för år 2001-2003 nämns kort att *ett ungdomspolitiskt program skall tas fram*. I landskapsstyrelsens handlingsprogram från november 2003 står att *Ungdomsrådets verksamhet fortsätter och rådet ges möjlighet till större inflytande*. I landskapsregeringens handlingsprogram från 2005 står att *ungdomspolitiken skall värderas högt och ges resurser för att stärka ungas och barns inflytande över samhällsutvecklingen*. Lantrådet Roger Nordlund tog inte upp de ungdomspolitiska prioriteringarna i något av sina anförande till lagtinget gällande handlingsprogrammet under åren 1999-2005.

I praktiken har ungdomspolitiken och ungas inflytande dock inte givits den status som handlingsprogrammen i ord lyft velat påvisa.

Implementering i förvaltning

Ungdomspolitik och ungdomars delaktighet är sällan någon som uttryckligen motsätter sig, men för att möjliggöra en tvärasektoriell ungdomspolitik så som ambitionen är både på nordisk och på europeisk nivå så krävs resurser. I ett så nytt politikområde som ungdomspolitiken krävs strategiska åtgärder för en lyckad implementering. Trots att landskapsregeringen har lyft fram ungdomspolitiken och ungdomsrådet i de handlingsprogram som antagits under år 2001-2005 har det ändå varit svårt att nå resultat inom förvaltningen.

I det ungdomspolitiska programmet lyftes Kulturbyrån fram som fortsatt huvudansvarig inom landskapsförvaltningen för ärenden som gällde ungdomsverksamhet, samtidigt som man påtalade att programmet rörde samtliga avdelningar inom förvaltningen. Resurserna hos Kulturbyrån var dock den samma som innan programmet antogs, men med ett helt nytt program att driva och förverkliga. Ekonomiska prioriteringar och möjlighet för arbetstid inom förvaltningen på det ungdomspolitiska området under programtiden var varierade. Det kan dock konstateras att det ungdomspolitiska arbetet inte utvecklades så som ambitionen var ställd i det ungdomspolitiska programmet.

Utan att gå allt för djupt in i implementeringsteorier så kan det konstateras att det krävs att frågan är prioriterad i landskapet, hos politiker så väl som tjänstemän och att nödvändiga resurser skjuts till, både ekonomiska och personella för att ett program ska förverkligas. Inom förvaltningen krävs en förståelse om vad som avses med ungas inflytande och vilket syfte den ska ha i politiken, dvs beredning och beslut. En tydlig ansvarsfördelning och tillräckligt med resurser för att genomföra de konkreta förslag som fastslogs i programmet är andra nycklar som troligen hade ökat möjligheten för att programmets ambition skulle uppnås.

Ungdomskonsulent

Trots att man i det ungdomspolitiska programmet uttryckligen skriver om behovet av en tjänsteman på ungdomsområdet anställdes aldrig en ungdomskonsulent under programperioden;

En av de allvarligaste bristerna i ungdomsrådets verksamhet på 1990-talet var att rådet med undantag för ett kortvarigt försök inte hade tillgång till en särskild tjänsteman med kännedom om ungdomsområdet.

Den 1 augusti 2006, dvs efter att programmets egentliga implementeringstid löpt ut, anställdes den första renodlade tjänstemannen med uppdraget att arbeta med ungdomspolitik. Marcus Enros hade tjänsten som ungdomskonsulent augusti 2006-september 2007. Därefter uppstod ett tomrum innan Lotta Angergård tog vid oktober 2007, med uppdraget att lägga grund för en kommande arbete med ett ungdomspolitiskt program.

Ungdomskonsulentens arbetsbeskrivning är starkt kopplad till ungdomsrådet. Under större delen av den tid som tjänsten funnits har dock rådet varit vilande. Arbetet har till stor del fokuserats på förarbete till en ny ungdomslag som dock ej antagits och sedan på att lägga grunden för ett nytt ungdomspolitiskt program. Arbetstiden har varit sextio procent av en heltid, dvs 21 h och 45 minuter per arbetsvecka. Tjänsten är tillfälligt inrättad och finansierad av PAF-medel, vilket innebär en osäkerhet för den anställda och svårighet att planera långsiktigt för ungdomskonsulentens roll i förvaltningen.

Ungdomskonsulenten är placerad på Utbildnings- och kulturavdelningen, under kulturbyrån. Denna placering underlättar inte för ambitionen att ha en tvärssektoriell ungdomspolitik. Den ungdomspolitik och de prioriteringar som förts fram i det ungdomspolitiska programmet är snarare en demokratifråga och bör istället kopplas till kansliavdelningen.

Landskapsnivå och kommunal nivå

I det ungdomspolitiska programmet nämns att landskapet Åland har lagstiftningsbehörighet på ungdomsområdet, vilket kan ses i landskapslagen om ungdomsarbete (86/87). Enligt lagen ska landskapsregeringen och kommunerna verka för att skapa allmänna förutsättningar för den verksamhet som bedrivs av ungdomsorganisationerna. I lagen nämns även kommunala ungdomsnämndernas ansvar för främjandet av ungdomsarbetet och verksamheten i kommunen. Det konstateras dock inte vilken relation de åländska kommunerna har till det antagna programmet.

Det ungdomspolitiska programmet innehåller dock en rad uppdrag där de åländska kommunerna finns med, bland annat en undersökning gällande ungdomars valdeltagande i kommun och lagtingsval. Vidare kopplas ungdomsrådets sekreterares uppdrag till att även hålla sig ajour med aktuella frågor på kommunal nivå (tillika nordisk och europeisk nivå).

Många av de frågor som ligger ungdomar nära finns på kommunal nivå, men här saknas det många gånger forum för inflytande. De sexton åländska kommunerna skiljer sig åt när det gäller forum för ungas delaktighet, men det finns ingen egentlig forskning på området. Ungdomsrådet brottades många gånger med frågeställningar kring kommunal eller landskapsbehörighet och på vilken nivå man kunde påverka och driva frågor.

Ett exempel på område som både rör landskapet och kommunerna är grundskolan. Här finns styrdokument så som Grundskolelagen (1995:18) för landskapet Åland, Landskapets Ålands läroplan för grundskolan samt skolstadgan som alla innehåller progressiva skrivningar gällande elevinflytande och skolans roll att förverkliga de demokratiska principerna så som att kunna påverka, ta ansvar och vara delaktig. Gällande grundskolan agerar landskapsregeringen tillsynsmyndighet, men kommunerna ansvarar för genomförandet. Detta leder till att möjlighet till inflytande och delaktighet skiljer sig åt och exempelvis elevråden fungerar olika

i olika skolor trots att lagstiftningen för grundskolan är relativt klar på uppdraget. Hur det de facto fungerar saknas det dock utvärdering eller kartläggning kring.

Skolan har en viktig roll och en intressant möjlighet att rusta elever med verktyg till delaktighet och inflytande. Samarbete med skolorna lyfts upp i det ungdomspolitiska programmet, men vid samtal med Skolbyrån vid landskapsregeringen konstateras att byrån inte per automatik börjar arbeta med frågor som står i ett program. För att arbetet ska påbörjas behövs tydliga beslut av landskapsregeringen kring former och budget.

Landskapsregeringens roll i arbetet med den kommunala ungdomspolitiken och kopplingen till ungas delaktighet och inflytande kan vara att stödja utvecklingsprojekt, bistå med möjliga metoder och modeller för inflytandeforum eller på annat sätt stödja kommunerna i arbetet. En möjlig struktur för ett kommande ungdomsråd är att det placeras mellan landskapet och kommunerna/kommunförbundet för att möjliggöra påverkanskanaler även till kommunerna.

Ekonomiska resurser

De ekonomiska resurser som avsattes på det ungdomspolitiska området under programperioden inom förvaltningen, till kommunen via landskapsandelar och till medborgarorganisationer genom landskapsstöd och penningautomatmedel redogörs för nedan. Sammanställningen innefattar även hur de ekonomiska resurserna fortsättningsvis har fördelats fram till och med år 2008.

Landskapsregeringens budget år 1999-2008

	År 1999		År 2001		År 2003		År 2005		År 2007	År 2008
	Budget	Bokslut	Budget	Bokslut	Budget	Bokslut	Budget	Bokslut	Budget	Budget
46.11.04. Ålands ungdomsråd	9250	13455	10000	9701	10000	6197	12000	9441	36000	36000
46.11.52. Understöd till föreningar och organisationer för ungdomsarbete	181643	147481	185000	147795	195000	186367	190000	177200	148000 + 49500 *)	257000
46.11.86. Lån till ungdomsorganisationer och -föreningar (R)	50456	1430	50500	0	35000	0	15000	4700	15000	15000
46.09.30. Kommunal ungdoms-idrotts- och kulturverksamhet	195939	195591	210200	209430	224000	223852	239000	238917	256000	608000

Tabell: Budget och bokslut Källa: Landskapsregeringens budget för respektive år.

*) År 2007 beviljade Ålands Kulturdelegation delar av ungdomsmedlen enligt följande; Ålands scoutdistrikt 21000 €, Ålands fredsförening-Emmaus 13500 €, SKUNK 25000 €

I landskapsregeringens budget tydliggörs årsvis vilken verksamhet som ska bedrivas inom respektive område. Tre budgetmoment är direkt kopplade till landskapsregeringens ungdomspolitik och finns under kapitel 46.11 *penningautomatmedel för ungdomsarbete och idrott*. Det finns även budgetmoment inom andra områden som påverkar ungdomars livsvillkor, men det saknas system för att enkelt få en samlad bild över alla insatser.

Ungdomsrådet (46.11.04)

År 1999 utökades ungdomsrådet budgeten för att möjliggöra köp av sekreterar- och utredningstjänster. Ökningen gick från 15000 FIM år 1997, via en ökning till 30000 FIM år 1998 till 55000 FIM (9250 €) i budgeten år 1999. År 2006 budgeterades det för första gången för en ungdomskonsulent på deltid och ungdomsrådets budgetmoment ökade från 12000 € till 34000 €. Se vidare den ekonomiska utvecklingen i tabell på föregående sida.

Rådets budget har under åren gått till seminarier och ungdomsparlament, studieresor och utbyten, representation i nordiska ungdomskonferenser, upprättande av en hemsida och mötesarvoden. I budgetmomentet ingår även ungdomskonsulentens lön.

Penningautomatmedel (46.11.52)

Landskapsregeringen och kommunerna ska, som tidigare nämnts gemensamt skapa allmänna förutsättningar för ungdomsverksamheten som bedrivs av organisationer och föreningar i landskapet. Landskapsomfattande ungdomsorganisationer har i enlighet med LL om ungdomsarbetet (86/87) möjlighet att söka understöd för sin verksamhet. Det ungdomsarbete som stöds med penningautomatmedel bedrivs av enskilda ideella föreningar och organisationer.

Ålands ungdomsförbund r.f. (ÅUF) är den organisation som fått mest understöd, ca € 120 000 per år under programperioden. ÅUF utgör en sammanslutning av inom landskapet verkande ungdoms- och andra likartade föreningar. Verksamheten hos ÅUFs medlemsorganisationer är främst av kulturell karaktär och bedrivs för en bredare åldersgrupp än ungdomar. Ålands scoutdistrikt, SKUNK – *Intresseorganisationen för unga i skärgården* samt Fredsföreningen Emmaus beviljas även de årligt landskapsunderstöd för sin verksamhet (se not i tabellen på föregående sida). Vidare kan enskilda ungdomsföreningar beviljas bidrag och lån genom kommunal förmedling för grundreovering av ungdomslokaler. Enskilda föreningar kan även beviljas understöd för olika ungdomsprojekt.

Under tiden för det ungdomspolitiska programmet gjordes inga speciella satsningar för att stimulera föreningar, organisationer eller kommuner att arbeta med ungas delaktighet. Först efter att programtiden löpt ut skrevs en politisk prioritering in i budgeten där det numera framgår att *penningautomatmedel för kultur, idrott och ungdomsarbete fördelas så att de befrämjar förnyelse, jämställdhet och demokrati*. Någon uppföljning kring vilken inverkan den nya skrivningen har haft på beviljandet av medel har inte genomförts. En ännu opublicerad utredning på uppdrag av Nordiska barn och ungdomskommittén (NORDBUK) berör det åländska bidragssystemet i relation till övriga nordiska länder och självstyrande områden. Denna kartläggning kommer säkerligen vara av intresse för en kommande utveckling av bidragssystemet. Konstateras kan att en styrning av ekonomiskt stöd till verksamhet som främjar förverkligandet av de ungdomspolitiska målsättningarna saknas.

Landskapsandelar (46.09.30)

Vidare finns även det stöd till kommunerna som landskapsregeringen betalar genom landskapsandelar. Landskapsandelarna för *Kommunal ungdoms-, idrotts- och kulturverksamhet* uppgick år 2003 till 224 000 €, varav mer än hälften var avsatt för idrottsverksamhet. Fram till och med 2008 års budget har landskapsandelarna för *Kommunal ungdoms-, idrotts- och kulturverksamhet* endast justerats enligt index, men år 2008 ökade

andelarna från 256 000 € till 608 000 €. Fördelningen mellan de tre områdena förändrades dock inte nämnvärt och blev i reella medel ca 446 800 € till idrott och motion, ca 96 000 € till ungdomsverksamhet och ca 65 200 € till kulturverksamhet.

Ett uppföljningssystem över hur kommunerna använder landskapsandelarna i sin verksamhet för ungdomar saknas dock inom förvaltningen.

Ungdomsrådet

Landskapsregeringen skrev i inledningen till det ungdomspolitiska programmet att *ett ungdomsråd med en ny struktur får en viktig roll för ungdomspolitiken*. Det framgår dock inte *hur* detta ska ske. Olika tolkningar kan göras av programmet och ungdomsrådets roll, men en övertro på ungdomsrådets roll som utförare av programmets plan går tydligt att se. Det kan till och med läsas in att ungdomsrådet och ungdomar ska ansvara för ungdomspolitiken på Åland. Vänder man på perspektiven skulle det lite tillspetsat vara som att äldre skulle ansvara och driva äldreomsorgen eller verksamhet för äldre, eller patienter ansvara för sjukvårdspolitik.

Tillsättande av rådet

I samband med att det ungdomspolitiska programmet antogs år 2003 ändrades ungdomsrådets sammansättning. Från dess start år 1990 fram tills år 2003 har ungdomsrådets medlemmar suttit på partipolitiskt mandat. Ambitionen med det nya rådet vad att öppna upp möjligheten för icke partipolitiskt engagerade ungdomar att medverka i rådet. Det innebar i praktiken att partipolitiskt engagerade ungdomar inte längre var aktiva i rådet då partierna inte längre nominerade representanter. Det fanns dock inget reellt hinder för ungdomar som engagerat sig i ett parti att vara medlem i rådet.

I det ungdomspolitiska programmet fanns riktlinjer för hur tillsättandet skulle ske, men tillsättandet skedde olika i skolor och organisationer. Några exakta riktlinjer för hur ungdomsrådet skulle tillsättas arbetades aldrig fram utan nomineringar och rekrytering av medlemmar skedde på olika sätt. Exempelvis hördes högstadieskolorna och SKUNK gällande representation i ungdomsrådet i samband med tillsättande av det sista rådet, då rådet önskade representanter från skärgården och högstadiet. Det senaste ungdomsrådet befriades från sitt uppdrag av dåvarande utbildnings- och kulturminister Camilla Gunell 18.9.2007. De hade då haft uppdraget sedan 8.7.2005. Ungdomsrådet fungerade dock inte under sin sista tid.

Tillsättande av ungdomsråd är en omdebatterad fråga, lika så ungdomsråd som forum för ungas delaktighet och möjlighet till inflytande. När det gäller tillsättande har olika utvärderingar visat att en låg tröskel till möjligheten att engagera sig i ungdomsråd och olika inflytandeforum gagnar ungas engagemang. I en utvärdering från Huddinge kommun gällande kommunens ungdomsfullmäktige (liknande ungdomsråd) konstaterades att val till ungdomsfullmäktige av många upplevdes som hämmande för aktivitetsnivån och mandatperiodssystemet uppfattades som utestängande och avskräckande. Förslaget som utredaren gav var istället att trösklarna måste slipas ner helt, vilket betyder att valproceduren avskaffas. Lust och engagemang ska gå före formella val eftersom nomineringsprocessen och mandatperiodssystemet riskerar att enbart appellera en viss kategori av ungdomar.

Unga resresenterar framförallt sig själva och en önskan om att legitimera ungdomsrådet genom val och på så vis påvisa en demokratiskt vald representation är i princip omöjlig att uppfylla. I formandet av ett kommande råd på Åland bör man ändå sträva efter att få representanter som speglar den mångfald som finns bland unga på Åland.

Ungdomsrådet och politiska partier

Ungdomsråd lyfts idag fram som en form av mötesplats för unga som vill engagera sig i samhällsfrågor utan krav på att tillhöra ett politiskt parti. Formerna för ett ungdomsråd skiljer sig åt både mellan och inom länder i vår närregion, och även det åländska rådets former och struktur har varierat över tid. Det nya ungdomspolitiska programmet som antogs år 2003 innebar den konkreta förändring att partierna inte längre utsåg representanter, vilken innebar att banden mellan partierna och ungdomsrådet försvann – på gott och ont.

Då ungdomsrådet inte längre var så starkt kopplat till partierna minskade kännedomen om rådets arbete och till och med dess existens hos delar av de partiaktiva, vilket kan exemplifieras med aktiva unga partipolitiker som med förvåning insåg att det funnits ett ungdomsråd. Samtidigt öppnades ett forum för unga som inte hittat sin partitillhörighet. Åland har få ungdomsledda organisationer och ungdomsrådet var ett sätt att samla samhällsengagerade unga. En del medlemmar har sedan börjat engagera sig partipolitiskt, men exakt antal eller vilken roll erfarenheten från ungdomsrådet haft finns dock ingen kartläggning över.

Reflektioner från tidigare ungdomsrådsmedlemmar

I samband med ett ungdomspolitiskt seminarium i november 2007 skickades en rad frågor gällande ungdomsrådet till de senaste ungdomsrådsmedlemmar. Svarsfrekvensen var låg, vilket kan ha sin grund i osäkerheten i adressernas aktualitet och att ungdomsrådet på slutet av sin mandatperiod inte fungerade. Vidare hade de två senaste ordförandena precis intervjuats av Ålands radio där de berättat om sina erfarenheter från rådet. Erfarenheterna av tiden i ungdomsrådet har varit blandande genom årens lopp och erfarenheterna skiljer sig också mellan personer som varit aktiva i ungdomsrådet under samma period.

De svar och den dialog som har förts med tidigare ungdomsrådsmedlemmar visar att de ungdomar som har varit aktiva i rådet har ökat kunskapen kring landskapsregeringens arbete.

Tiden i ungdomsrådet ser jag tillbaka på som mycket rolig och givande. Att som 16-åring få kliva in i "maktens boning" och vara med på möten med bland annat landskapsstyrelsen var spännande och lärorikt.

Medlem i ungdomsrådet år 2003-2005

Det har dock funnits en frustration i arbetet som troligen bottnar i att ungdomsrådets uppdrag har varit otydligt. Det är av vikt att tydliggöra syftet för ett forum för delaktighet, bland annat att tydliggöra huruvida idén är att man ska *lära sig systemet* eller *ges reella påverkansmöjligheter*. De två syftena går helt klart att kombinera, då att *lära sig systemet* är ett sätt att hitta vägar till att påverka. Men det är viktigt att tydliggöra mandatet och om man har möjlighet att *påverka* eller *fatta beslut* om en fråga.

För mig blev ungdomsrådet ett av dessa forum där man kunde få utlopp för sina åsikter och känna delaktighet.

Också det var en viktig lärdom, att politik går långsamt – det tar lång tid innan du ser resultatet av arbetet!

Medlem i ungdomsrådet år 2003-2005

Bilden är dock att ungdomsrådets olika konstellationer har haft förväntningar på att kunna påverka och ha större makt än vad de i realiteten har haft. Det har även varit svårt att hitta formen för att driva frågor och oklart om ungdomsrådet varit rätt forum då flera frågor som engagerat ungdomar har varit en kommunal behörighet (ex. ungdomsgård i Godby). Tidigare medlemmar i ungdomsrådet också lyft fram avsaknaden av en handledare med tid att lotsa, stötta och visa vägarna in i det politiska systemet. Det har också funnits en osäkerhet gällande uppdraget och de förväntningar som funnits på ungdomsrådet och eftersom man varit osäker på sin roll och om man lyckats uppfylla den har man även tyckt att det varit konstigt att få lyfta kommittéarvode.

Möten med landskapsregeringen beskrivs med ord som skrämmande, givande, lärorika, men även funderingar kring regeringens egentliga vilja att möta unga, medan andra lyfte fram en känsla av kontakt till makten och påverkansmöjligheter.

För så kändes det, när vi satt på möten upplevde jag att politikerna lyssnade på oss och tog till sig vad vi sade. Vi kände att vi hade möjlighet att påverka, även om vi kanske inte alltid såg så mycket direkta resultat av vad vi gjorde och lobbade för.

Medlem i ungdomsrådet år 2003-2005

Vidare upplevde ungdomsrådet att ungdomsparlamentet kändes som ett påtvingat arrangemang av några, medan andra hänvisar till parlamentet som lärorikt och intressant. Kort kan ungdomsparlamentet beskrivas som en form av lagtingsarbete med både diskussion i plenum, utskottsarbete och beslut utgående ifrån ett antal motioner som lämnats in på förhand. Under delar av ungdomsrådets historia sedan 1990-talet har ungdomsparlamentet varit en av rådets främsta uppgifter. Det var då en idé som kom från unga i rådet och som vidareutvecklats. Skillnaden för de senaste ungdomsråden var att ungdomsparlamentet inte var deras idé, men de hamnade att genomföra den.

En intressant reflektion vad det gäller den respons som inkommit gällande ungdomsråd är att ingen tidigare ungdomsrådsmedlem har sagt att man *inte* ska ha något ungdomsråd. Däremot har man varit mycket tydlig på att ungdomsrådet och dess förutsättningar bör utvecklas och stärkas för att kunna förverkliga de ambitioner som finns på och inom ett ungdomsråd.

Ett fungerande ungdomsråd som unga runt om på Åland har i sitt medvetande är en ren och skär reklampelare för demokratin!

Ett osynligt ungdomsråd som politikerna lämnar därhän blir istället en symbol för tomma löften och ett oerhört slöseri med förtroende. Ungdomsrådet får aldrig bli ett alibi för att de styrande nog visst lyssnar på de unga!

Medlem i ungdomsrådet år 2003-2005

Ungdomsrådets framtida roll kommer att presenteras i det nya ungdomspolitiska programmet och diskussionerna kommer att fortsätta kring dess form. Samtidigt kan man konstatera att det finns en vinst i att inte överarbeta inte formen utan istället skapa strukturer där unga kan vara med och forma hur ett ungdomsråd kan se ut. På så vis skapas ett ungdomsråd med förankring hos unga och det blir en metod för att ta in ungas kunskap i arbetet. Dock krävs en tydlighet kring rådet och dess uppdrag från politiskt håll.

Planerade arrangemang 2003-2005

Nedan följer en genomgång av den tidsplan som fastslagits i det ungdomspolitiska programmet med konkreta åtgärder och arrangemang som skulle genomföras år 2003-2005.

Plan (saxat ur programmet)	Genomförande & kommentarer
<p>År 2003</p> <p><i>Landskapsstyrelsen följer aktivt med utvecklingen inom nordisk och europeisk ungdomspolitik och informerar Nordiska ministerrådet och EU om egna åtgärder på ungdomsområdet. Av särskilt intresse för Åland är punkterna "delaktighet", "information" och förbättrade kunskaper om ungdomarnas situation" i vitboken "Nya insatser för Europas ungdom". Kulturbyrån ansvarar för informationen.</i></p>	<p>Kulturbyråns tjänstemän har under programtiden, och även efter programtidens slut följt med i den europeiska och nordiska ungdomspolitiken. Arbetstiden har dock varit begränsad.</p> <p>Landskapsregeringen har varit, och är fortfarande representerade Nordiska barn- och ungdomskommitté (NORDBUK) Tidigare NUK & BUK)</p>
<p><i>Ungdomarnas aktivitet i lagtings- och kommunalvalet 2003 undersöks i samarbete med ÅSUB. En liknande studie bör göras vid varje val framöver. Åtgärden ger en grundläggande kännedom om ungdomarnas engagemang och kan över en längre tid visa utvecklingstendenser. Medel för detta ändamål har reserverats i landskapsbudgeten 2003.</i></p>	<p>ÅSUB har på uppdrag av Kulturbyrån undersökt ungdomars valdeltagande sedan år 2003, dvs i valen år 2003 och år 2007. En fortsatt beställning finns hos ÅSUB för valet 2011.</p>
<p><i>Ett ungdomspolitiskt seminarium ordnas under våren 2003. I samband med detta seminarium tillsätts även Ålands ungdomsråd. Uppgifterna förblir desamma som tidigare, men sammansättningen ändras så att rådets koppling till partipolitiken minskar. Reglementet för ungdomsrådet skall ses över inför seminariet. Rådet tillsätts för två år men en del av rådet kan vid behov nytillsättas efter ett år. Sammansättningen planeras vara denna:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <i>✘ 2 medlemmar från landskapsskolorna</i> <i>✘ 2 medlemmar från högstadieskolorna</i> <i>✘ 2 medlemmar från ungdomsorganisationerna och andra organisationer vars verksamhet till stor del omfattar ungdomsarbete</i> <p><i>Skolornas och partiernas representation i rådet skall alternera. Könsmässig och regional jämställdhet eftersträvas. Ungdomsrådets medlemmar bör vara 15-25 år. Rådets medlemmar kan liksom tidigare ha personliga ersättare.</i></p>	<p>Ett seminarium genomfördes 12.4.2003.</p> <p>Nytt reglementet togs fram 2003.</p> <p>Ungdomsrådet tillsattes utifrån olika tillvägagångssätt inom olika skolor, alltifrån att läraren i samhällskunskap handplockade till att studeranderådet utsåg. Tyvärr konstaterades det vid seminariet att en skola inte tillfrågat elever om intresse för rådet.</p>
<p><i>Landskapsstyrelsen inför en återkommande frågestund av motsvarande slag som det så kallade presskaffet och IT-frukostarna. Preliminärt hålls en diskussion med aktuella teman varannan månad. Såväl ungdomsansvariga ledamoten som övriga landskapsstyrelseledamöter deltar i diskussionerna.</i></p>	<p>Genomfördes ej.</p>

<p><i>Som komplement till ovannämnda diskussioner inleds ett samarbete med skolorna. Fördelen med politikerbesök i skolorna är att många elever kan delta samtidigt. Denna åtgärd kan även samordnas med landskapsstyrelsens s.k. kommunrundor. Förvaltningens tjänstemän skall också medverka i besöken som också kan ske i samarbete med kommunernas styrelser.</i></p>	<p>Osäkert om programmet menar alla skolor, dvs både grundskolan, yrkesskolan och Ålands Lyceum.</p> <p>Någon organiserad form av samarbete via landskapsregeringens tjänstemän har inte genomförts, däremot har sk. Framtidsdagar arrangerats på initiativ av Rädda Barnen och Agenda 21. År 2004 medverkade ungdomsrådet i arrangerandet av Framtidsdagen.</p> <p>Regeringen har under år 2008 startat nya kommunrundor där även skolbesök inkluderades vid första besöket på Brändö.</p>
<p><i>Ett informations- och diskussionsforum (hemsida) öppnas på internet. På en åländsk ungdomshemsida skall ungdomarna dels kunna ställa frågor till landskapsstyrelsen och dels diskutera aktuella samhällsfrågor med varandra.</i></p>	<p>En hemsida offentliggjordes 2005.</p> <p>Arbetet med sidan tog en stor del av ungdomsrådets tid, engagemang och energi. När sidan väl var lanserad användes den inte någon större utsträckning.</p>
<p>År 2004</p>	
<p><i>Ungdomarnas engagemang i föreningslivet utreds.</i></p>	<p>Ingen utredning har genomförts. I budgeten för år 2008 finns anslag för en undersökning av ålänningarnas kultur- och fritidsvanor. Den senaste gjordes av ÅSUB 2år 2001.</p>
<p><i>Ett nytt ungdomspolitiskt seminarium som följer upp det föregående. Det är viktigt att synpunkterna och initiativen under dessa seminarier förs vidare till landskapsstyrelsen.</i></p>	<p>År 2004 genomförde ungdomsrådet en sk Framtidsdag tillsammans med Rädda Barnens barnombudsman och Agenda 21-kontoret. Målgruppen var högstadieelever och lagtingsledamöter.</p>
<p>År 2005</p>	
<p><i>Landskapsstyrelsen avser att under programperioden reservera medel för ett eller några större projekt inom ungdomsområdet. Detta skall ske i samarbete med föreningar och kommuner och de unga skall på ett aktivt sätt vara med i planering och genomförande.</i></p>	<p>Genomfördes ej.</p>
<p><i>Landskapsstyrelsen budgeterar för en ungdomskonsulent</i></p>	<p>Den första Ungdomskonsulenten påbörjade sitt arbete 1 augusti 2006. Tjänsten var tillfällig, 60 procent av heltid och finansierad via PAF-medel. Den tillfälliga tjänsten budgeterades även för år 2007 och 2008.</p>
<p><i>Ungdomspolitiskt seminarium.</i></p>	<p>Ungdomsrådet arrangerade ett Ungdomsparlament år 2005. Liksom lagtingets debatter direktsändes även ungdomsparlamentet direkt i Ålands radio.</p>
<p><i>Utvärdering av åtgärderna i programmet under hösten 2005 samt förberedelser för en ny programperiod.</i></p>	<p>Genomfördes ej.</p>

